

A középkori eredetű soproni városcímer¹ jelképrendszerének értelmezéséhez kívánok hozzájárulni ezzel a rövid írással. Évfordulók sora ösztönöz a címerképről szerzett eddigi ismereteink kiegészítő áttekintésére.

- 100 éve döntött Sopron és a környék lakosságának többsége, hogy a város továbbra is Magyarország része maradjon. Az 1921. december 14-i népszavazás után, 1922-ben az országgyűlés iktatta törvénybe (29. tc.) a *Civitas Fidelissima*, a „Leghűségesebb Város” megtisztelő címet.

- 681 éve, 1340. április 21-én engedélyezte I. Károly magyar király (1301–1342) a soproniaknak, hogy új, pajzs alakú pecsétnyomót készíttessenek, a régít megsemmisítve.²

- 60 éve, 1961-ben jelent meg a *Soproni Szemlé*ben Mollay Károly tartalmas névtudományi és várostörténeti közleménye arról korszakról, amelyben a középkori városi élet Sopronban is kibontakozóban volt, és amikor királyi engedéllyel Sopron vezetői maguk vésethették bele az új, pajzs alakú városi pecsétnyomóba a soproni címerpajzs máig meghatározó jelképeit.³

– 30 éve, hogy 1991-ben Sopron város közgyűlése az 1340. évi pajzs alakú pecséten megőrződött középkori címerképet – köriratát csupán egy szóban változtatva – ismét városi címernek fogadta el.⁴ A *S(igillum)* szó helyett FIDELISSIMA került a címer köriratába.⁵

A „babérág” és az Agendorferek

A levéltárban őrzött eredeti középkori viaszpecséteken jól láthatók a pajzsfőben jobbra, illetve balra elhelyezett ábrák, két mellkép, amelyeket attribútumaik alapján Szűz Máriával, illetve Jézus Krisztussal azonosítottunk⁶ (1. kép, 1–2). Feltételeztük, hogy a két soproni Boldogasszony-templom titulusaival lehetnek kapcsolatban a szentek ábrázolásai:

¹ *Házi Jenő*: Sopron város címere. In: *Heimler Károly* (szerk.): Sopron topográfiája. Sopron 1936, 79–80.

² *Házi Jenő*: Sopron szabad királyi város története. I. rész, 1. kötet, Oklevelek 1162-től 1406-ig. Sopron, 1921, 77–78. A királyi oklevél bizonyítja, hogy az 1340. évi megújított pecsétnyomót a védőművek kiépítésének elismeréseként kapta a város.

³ *Mollay Károly*: Névtudomány és várostörténet Dágtól Ágfalváig (1195–1416) I. rész. *Soproni Szemle* 15 (1961), 114–130; II. rész. *Soproni Szemle* 15 (1961), 193–200.

⁴ <https://www.sopronitema.hu/hirek/kultura/harminceves-sopron-cimere> (Letöltés 2021. március 21.); <http://www.nemzetijelkepek.hu/onkormanyzat-sopron.shtml>. Ezeket a címerleírásokat pontosítani szükséges.

⁵ Heraldikai értelemben az eredeti középkori pecsét körirata címerelemként nem képezte a címer részét, ezért volt változtatható mai címerünkben a körirat anélkül, hogy a középkori címerkép hitelessége csorbát szenvedett volna.

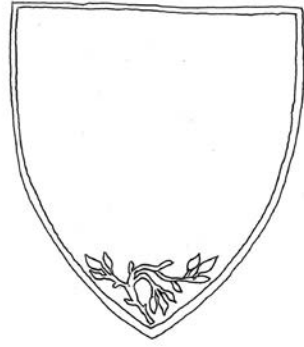
⁶ *Gömöri János*: Az 1340. évi soproni városcímer: a védőszentek ikonográfiai meghatározása. *Soproni Szemle* 44. (1990), 336–340.

1.

2.

3.

1. kép. 1: A Soproni Levéltárban őrzött eredeti 1340 évi réz-pecsételő lenyomata (1990); 2: A címerpecsét rajza (Házi 1936, 80); 3: A dolgozat fő témája, a pajzstalp növényi ábrája rajzon kiemelve

a várárok menti Szűz Mária templommal (*Kirche Unserer Frau auf dem Graben*) és a Ferences kolostor Boldogasszony templomával (*Franziskanerkloster und Frauenkirche*).⁷ A pajzsfő tisztelethelyén látható férfialakot a koronás nőalak felé forduló helyzetben ábrázolta a rézpecsételő vésnöke. Ezért nem zárható ki, hogy a címerpajzs alakú pecsét tervezői, készítői nem egyszerű térkitöltő elemként helyezték a mellképeket a pajzs felső sarkaiba, hanem korabeli táblakép, freskó, mozaik (2. kép), vagy iniciálék mintái alapján „Mária koronázása” ábrázolás elemeit jelenítették meg a pajzsfőben. A pecsétképen szereplő szentalakok ikonográfiai meghatározása óta eltelt három évtizedben azt a feltételezést a helytörténeti, vagy heraldikai kutatás nem cáfolta.

Az 1340. évi pajzs alakú pecsétnyomó tervezői között szerepelhetett Agendorfer Márton (I) *comes*, aki 1339-ben és 1341-ben is soproni városbíró volt, és akinek unokája, Márton (II) *comes* – mint Mollay Károly közli – a várárok menti Boldogasszony templom jötevőjeként végrendeletével megalapította Szent Anna (Mária édesanyja) oltárát, amelynek új kelyhet és ezüstserlegeket hagyott. Rendelkezett „továbbá az özvegye által fenntartandó misealapítványról (szombatonként 4 misét), még pedig Szűz Mária mennybemenetelének tiszteletére s saját és ősei lelki üdvéért”.⁸

A történettudomány újabb eredményei jól megvilágíthatják az 1340. évi soproni pajzs alakú pecsét királyi adományozásának hátterét és az egyes képi elemek értelmezését, nem csak a nemzetközi nagypolitika⁹ és annak járulékos kulturális kapcsolatai révén,

⁷ Holl Imre: Sopron (Ödenburg) im Mittelalter (Archäologisch-stadtgeschichtliche Studie). Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae 31 (1979), 105–145. (A templomokról: 134.)

⁸ Mollay: Névtudomány és várostörténet i.m. I. rész, 126. Ez az adomány is jelzi, hogy a családban generációkon keresztül megőrződött a Mária-kultusz hagyománya.

⁹ Az Anjouk korabeli nápolyi-szicíliai politikai kapcsolatainak történelmi irodalmából: Clifford R. Backman: *The Decline and Fall of Medieval Sicily: Politics, Religion, and Economy in the Reign of Frederick III, 1296–1337*. Cambridge, 1995.; Opre Bernadett: Magyarországi Mária nápolyi királyné

2. kép „Szűz Mária koronázása”, Róma. Santa Maria Maggiore, mozaik részlete, 1296. (kép forrása: wga.hu Web Gallery of Art). Hasonló művészi ábrázolások mintájára, hasonló attribútumokkal (korona, kereszt) jelenítették meg Sopron város 1340. évi címerpajzsos pecsételőjének két szentalakját.

de az országos és helyi viszonyok¹⁰ tekintetében is. Ebben a dolgozatban csak a korabeli pajzs-formájú városi pecsét tervezésének feltételezhető vagy rekonstruálható helyi összefüggéseire keresünk válaszokat.

A megváltoztatott pecséten természetesen tükröződnek Sopron településképeének 1340 körül már markánsan szembetűnő változásai, amelyek elsősorban a soproni várnak¹¹ városi erődítésé váló kiépítésében¹² nyilvánultak meg. Az új pajzs alakú pecsét köriratában rögzítették a helyi közösség és a városvezetés átszervezésének lényegét. Mollay Károly az 1340. évi új pecsétről megállapította, hogy a korábbi, S/igillum/ IVDICIS ET CIVIUM CASTRI SVPRVNIENSIS (Sopron vár bírójának és polgárainak pecsétje) köriratú pecsét helyett S/igillum/ CIVITATIS SVPRONIENSIS (Sopron város pecsétje) köriratú pecsét nyomó készült. Kiemelte, hogy „jelentős újítása volt a körirat *castrum* (vár) szavának kicserélése a *civitas* (város) szóval: amely elismerése volt a királyi városi rangra emelés pusztán jogi ténye óta, két emberöltő alatt elért fejlődésnek.”¹³

szerepe a nápolyi Anjou-ház diplomáciájában. In: Hallgatói Műhelytanulmányok 4. A Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar Történelmi Intézetének kiadása (szerk.: Forisek Péter et al.) Debrecen 2017, 6–24. https://tortenelem.unideb.hu/sites/default/files/upload_documents/hallgatoitan4_2017.pdf. (Letöltés: 2021. március 21.)

¹⁰ *Szende Katalin*: Mennyit ér a kiváltság? Városprivilegiumok kibocsátása és rendelkezéseik betartása I. Károly alatt. In: *Weisz Boglárka* (szerk.) Pénz, posztó, piac. Gazdaságtörténeti tanulmányok a magyar középkorról. Budapest, 2016, 285–340. 1. kép: Sopron város 1340-ben adományozott hiteles pecsétjének lenyomata egy 1389. évi oklevélen (SVL DL 276 = DF 201 910).

¹¹ *Gömöri János*: *Castrum Supron*. Sopron vára és környéke az Árpád-korban. Sopron 2002.

¹² *Holl*: Sopron (Ödenburg) im Mittelalter i.m. 105–145.

¹³ *Mollay Károly*: A címervita [Sopron város címeréről]. *Soproni Szemle* 44. (1990), 149–154, itt: 152.; *Horváth Zoltán*: Válasz Mollay Károly: A címervita című cikkére. *Soproni Szemle* 44. (1990), 330–336.

Nem csak a fent említett évfordulók miatt aktuális, hogy az – Anjou korra jellemző módon, először pajzs alakú pecsétként – adományozott városi címerelözmény egyik elemét alaposabban megvizsgáljuk. A pajzstalp csúcsában látható háromágú növényt babérágként¹⁴ vagy olajágként¹⁵ említették a címerkép ismertetői, de az ábra kapcsolatait részletesebben nem elemezték (1. kép 3). Természetesen most nem botanikai megközelítésből vizsgáljuk ezt a címerelemet. Az I. Károly király (Károly Róbert) által engedélyezett új pecsét pajzstalpának csücskében feltételezésem szerint az – 1340 körül városbírói tisztséget viselt – egyik Dági (Agendorfer) családtag címerének fő motívumát, az egytől kinövő három szimmetrikus mintát lehet felfedezni. Ez a három-három levéllel ábrázolt három babérág szerepelt már az 1297-ből és 1303-ból fennmaradt soproni városbírói pecséteken is.¹⁶

A soproni *castrum*ban, a későbbi belváros főtere mellett épülő ferences kolostor és a Boldogasszony-templom építkezéseit kezdettől fogva támogathatták a lakótornyokat birtokló¹⁷ tehető városvezető családok. Az egyik ilyen család 13–14. századi források alapján felvázolható történetét Mollay Károly ismertette.¹⁸ A városbírói tisztségeket gyakran betöltő Agendorferek közül néhányan a ferences kolostor építésének támogatói voltak. Ezt bizonyítja a kolostor káptalantermének boltozatán egy zárókőre faragott¹⁹ címerpajzs

¹⁴ *Házi*: Sopron város címere i.m. 79. és *Horváth Zoltán*: Sopron város címerei a történelmi események hátterében. Sopron, 1991. 330. is babérágnak nevezi ezt az ábrát.

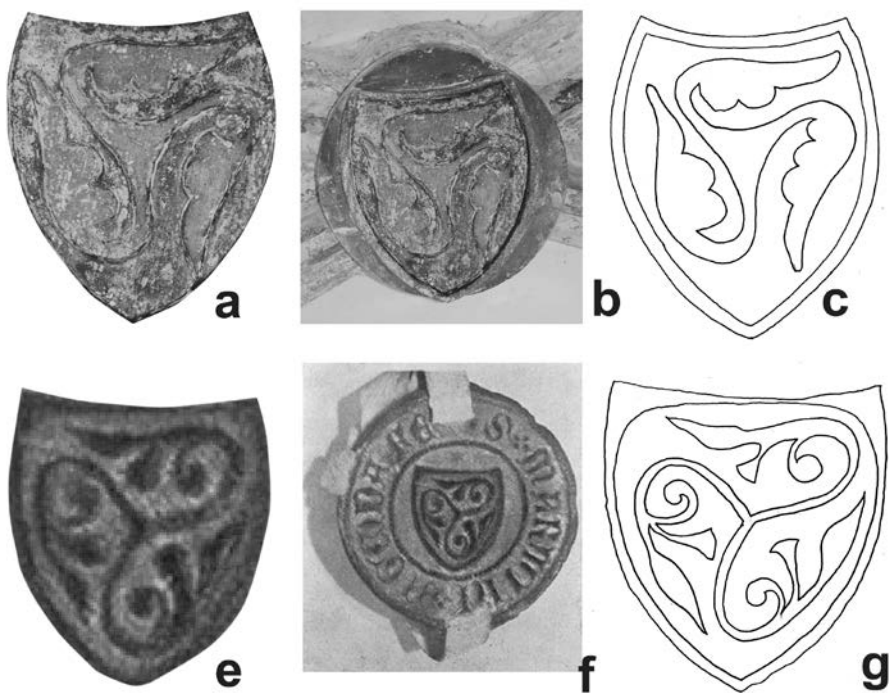
¹⁵ „A pajzstalpban jobbra hajló, jobbra rövidebb, balra hosszabb lombú arany olajág lebeg” <http://www.nemzetijelkepek.hu/onkormanyzat-sopron.shtml> (Letöltés 2021. március 2)

¹⁶ *Házi*: Sopron város címere i.m. 79. ismerteti a heiligenkreuzi ciszterci apátság levéltárában őrzött 1297. évi töredékes (1297 III 06, Rub. 89. fasc. XII. Nr. 7. jelzésű) és a 1303. évi ép (1303 IX 25, Rub. 89. fasc. XII. pr. 8. jelzésű) soproni pecsétek leírását. Ezek a lenyomatok a már említett körirat-változtatásban, és abban különböznek az 1340. évi pecsétképtől, hogy „a pajzs felső két sarkát és az alsó csücskét babérág díszíti”. A pecsétek digitális képe elérhető a [monasterium.net](http://images.monasterium.net/img/StiAH/HeiligenkreuzOCist/StiAH_HeiligenkreuzOCist_12970306.jpg) adatbázisban: http://images.monasterium.net/img/StiAH/HeiligenkreuzOCist/StiAH_HeiligenkreuzOCist_12970306.jpg; http://images.monasterium.net/img/StiAH/HeiligenkreuzOCist/StiAH_HeiligenkreuzOCist_13030925.jpg (letöltve: 2021.03.28.)

¹⁷ Mollay Károly a család történetének ismertetésekor (*Mollay*: Névtudomány és várostörténet i.m. I. rész, 123.) kiemelte, hogy a korábbi várispán palotáját, és lakótornyát birtokolták a Dágiak, akik közül gyakran választottak soproni városbírákat. A tornyokról a további irodalommal: *Szoboszlay Gergely*: Toronyíránt. Sopron városi lakótornyai. In: Ringer István (szerk.): *A Fiala Középkor Régészek VIII. Konferenciájának Tanulmánykötete*. Sátoraljaújhely, 2018. 149–166.; *Uő*: A soproni várnagy tornya. Soproni Szemle. 2021, 3–23. Az Agendorferek közül néhányan a ferences kolostor építésének támogatói voltak. Ezt bizonyítja az Agendorfer címert ábrázoló zárókő.

¹⁸ *Mollay*: Névtudomány és várostörténet i.m. I. rész, 114–116. A Dag (Tag, ’nap’) nemzetség német nevének magyarzata után Mollay felvázolta a családfát. Összeállításából itt csak azokat a 13. század végén, és 14. században élt személyeket emeltük ki, akik szerepet vállalhattak Sopron város pecsétképének tervezésében: „Péter (I.) *comes* soproni várnagy dági birtokos (1250–1278); Péter (II.) *comes* (–1321); Péter (III.) *comes*, dági birtokos soproni patrícius (1321–1331); Márton (I.) *comes*, soproni patrícius dági, kelénpataki birtokos (1337–1360); János (I.) soproni patrícius, kelénpataki birtokos (1360–1393); Márton (II.) soproni patrícius, kelénpataki birtokos (1379–1403)”.

¹⁹ Fotóját közli *Mollay*: Névtudomány és várostörténet i.m. I. rész, 124. A zárókő itt közreadott felvétele (3f. kép) Nemes András felvétele (2021. február), amelyet itt is megköszönök.

3. kép: **a-b-c:** A Káptalanterem zárókövének Agendorfer címerének fotója (**b**), a zárókő részlete címerpajzzsal (**a**), a címerpajzs rajza a fotó alapján. **e-f-g:** Agendorfer Márton (II) pecsétje (**f**) (Mollay 1961 nyomán), a pecséten ábrázolt pajzs, a fotó részlete (**e**), a pajzs vázlatos rajza (**g**).

a Dági, más néven Agendorfer család címerképével (3b. kép). A műemléki kutatás feltárta a zárókő címerének fekete-arany (sárga) festéknymait is, ez a színezés a családnevet is figyelembe véve a német területek felé mutat. A körbevágott címerfotó (3a. kép) és a pajzs rajza (3c. kép) érzékelteti a címer eredeti megjelenését.

A Káptalanterem műemléki falkutató művészettörténésze, Nemes András és a tplomásatás vezetője, Gabrieli Gabriella röviden összegezték a régészeti és művészettörténeti kutatások eredményeit. Megállapították, hogy a gótikus boltozattal fedett Káptalanterem és középső kápolnája nagy valószínűséggel elkészült az 1340-es évekre. Az Agendorfer címeres zárókövet a déli kápolnabővítéskor építhették be a boltozatba. A műemlék kutatói megállapították, hogy „1360 és 1406 közt a káptalantermet további két kápolnával bővítették, először az északi kápolnát építették fel. [...] Nem sokkal ezután, de legkésőbb 1406-ban, hasonló módon épült meg a déli, az Agendorfer (Dági) kápolna. Ezt a kápolnát a boltozaton látható zárókő címerábrája alapján köthetjük az Agendorfer családhoz.”²⁰

²⁰ Nemes András – Gabrieli Gabriella: A soproni ferencesek kápolnája és káptalanterme (építéstörténeti vázlat) Soproni Szemle 66 (2012), 49–63.

Látható az Agendorfer család címerképe a Soproni Levéltár egyik viaszpecsétjén is (3f. kép).²¹ A közös töből kinövő növényi ágak a pecséten részletdúsabb formában jelennek meg, szembetűnik a három ág három-három levele (3e. és 3g. képek). A kőfaragvány és a pecsét pajzsformái megegyeznek, hasonlóképpen az ábrázolt ágak leveleinek száma.²² (A kihajló ágak leveleinek iránya a pecséten természetesen tükörképe (3g. kép) a kőfaragványon (3c. kép) láthatónak). A pajzs felső része mindkét esetben kissé ívesen metszett. Az 1340. évi soproni várospecsét pajzsa hasonlóan háromszög alakú, de felül egyenesen vágott.

A Dági / Agendorfer-címer analógiáihoz

Az Allgäui Alpok előterében, egy Itália felé vezető forgalmas hágó mellett fekszik a délbajorországi Füssen városa, amelynek címerében hasonló ábra látható (4a-b. képek). A központi háromszög alakhoz csatlakozó három láb szimbolikus jelentését többféleképpen magyarázták. A Fuss (láb) szó többes számának (Füssen) jelentése alapján beszélő címernek is tartották, de a címer kutatói rámutattak a görög eredetű triszkelész ábrák mitológiai ősiségére²³ mint kultikus napszimbólumokra. Ezeket évezredekken át, különböző formákban jelenítették meg, festetett görög vázaképeken, szirakuzai antik pénzekén, kőfaragványokon. A görög eredetű triszkelész ábrák, például az egy töből kinövő hármas spirál a kelta, majd viking fémműves mestereknek is kedvelt díszítő motívuma volt. Az újabb kutatás Füssen esetében is párhuzamba állítja a Habsburg Rudolf (1273–1291) által adományozott pecséthasználati jogot (1280 körüli, pajzs alakú pecsét), a város erődítményeinek kiépítésével, a városi jogok elnyerésével, a településen épülő kolostor jelentőségével.²⁴

Messzire vezetne, ha azt keresnénk, hogy mit jelképezhetett eredetileg címerpajzsuk szimmetrikus hármasságának az ábrája. A címerábra formája alapján feltételezhetjük, hogy a mitológiai vonatkozású címer-csoportba tartozik a Dági / Agendorfer család címere is. Már Mollay Károly rámutatott a családnév germán eredetére²⁵. Újabb megkö-

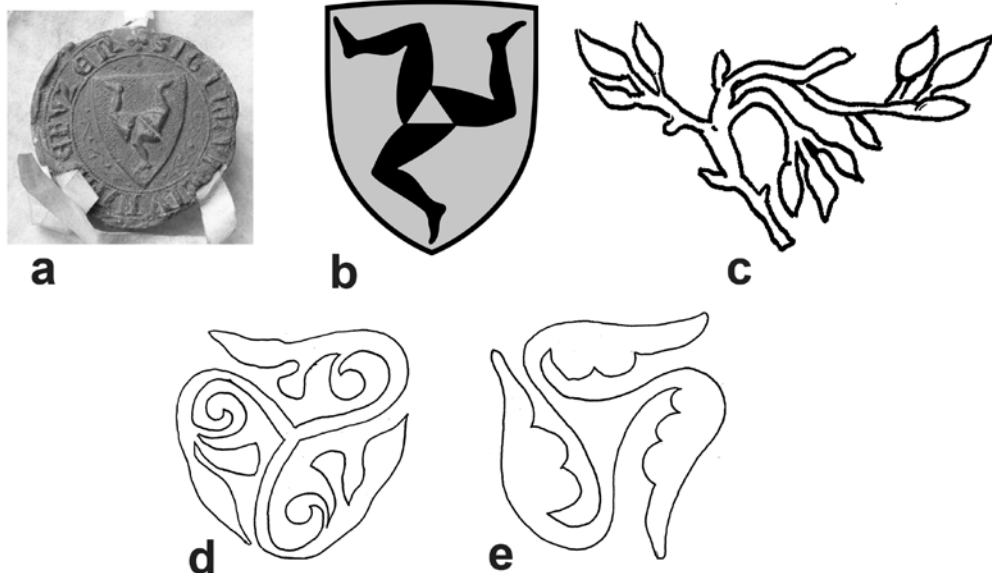
²¹ Agendorfer Márton (II.) pecsétje, akit 1399-ben városbíróvá választottak. Magyar Nemzeti Levéltár Győr-Moson Megye Soproni Levéltára, DL 308. Fotóját közli: *Mollay: Névtudomány és várostörténet* i.m. I. rész, 125.

²² A címerábrákat fotókról átrajzolta: Károlyiné Magyar Ildikó. A rekonstruált pajzsok rajz- és fotótábláit szerkesztette ifj. Gömöri János. Munkájukat itt köszönöm meg.

²³ *Karl Schlagmann: Die Wappen der Stadt Füssen*, in: *Alt-Füssen, Jahrbuch des Historischen Vereins*, 1979, 17–33. Analógiák említésével, Sziciliától Man szigetéig. „Andere Dreibein-Symbole und Dreibein; Wappen.”

²⁴ *P. A. Bletschacher: Das Wappen von Füssen Eine Hypothese zur Darstellung der Geschichte von Füssen aus Anlass der Landesausstellung Bayern – Italien*. In: *Jahresschriften Füssen* 2012, 40–46. https://www.saeuling.de/fileadmin/user_upload/jahresschriften/2012/9-wappen.pdf (Letöltve: 2021. március 21.)

²⁵ *Mollay: Névtudomány és várostörténet* i.m. I. rész, 115: „A Sopron melletti „Dág neve forrásainkban 1195 táján tűnik fel” (Ma Ágfalva). A magyar helynévadás szabályai szerint keletkezett „Dág helynév alapjául szolgáló német Dag személynév nyelvjárási szempontból csak középnémet (középfrank, rajnai frank), esetleg alnémet közvetítésű lehet.”

4. kép: (a): Füssen bajorországi város 1300 körüli pecsétje SIGILLUM CIVIUM DE FUZEN körirattal, a város levéltárának 1473. évi Nr. 84. oklevelén (Schlagmann 1979 nyomán), (b): Füssen modern címere (Bletschacher 2012 nyomán). (c): Az 1340. évi soproni pecsét egy töből kinövő három-három levelű, három ágának rajzos ábrája. (d): Agendorfer Márton (II) *comes* címerábrájának rajza. (e): A soproni Káptalanterem boltozati zárókövén ábrázolt Agendorfer-címer tipikus triszkelion mintájú pajzsdíszje.

zélítésből vizsgálva Mollay professzor személynév-értelmezését (Dag /Tag/ 'nap'), nem zárható ki, hogy a később Ágfalván birtokot szerzett Dag egyik őse, a mitikus Dagr 'nap' (világosság) nevet kapta szüleitől, később ezt a nevet viselte a család is. Címerábrájukat itt részletesebben nem elemezhetjük, csak egyik feltételezésként megjegyzem, hogy az Árpád-kori soproni/ágfalvi Dági család hármás szimmetrikus motívumú, triszkelion ábrára emlékeztető címerén esetleg a napszakok²⁶ állandó, folyamatos körforgását ábrázolhatták, egy eredetileg pogány hiedelem szimbolikus megjelenítéseként. A kereszténység felvétele után a szimbólum átértelmeződhetett, és úgy kerülhetett fel később a soproni kolostor Káptalantermének zárókövére. A babérágak címerpajzsokon általában koszorúk formájában jelennek meg, vagy a fő címerelem mellett, két oldalra szimmetrikusan elhelyezett ágakként. Lackner Kristóf 1610. évi rézmetszetén, Sopron látképe fölött, babér

²⁶ Az ó-germán mitológia tengernyi irodalmából: *Njord Kane: The Vikings. The Story of a People.* Spanghelhelm Publishing 2015, (2. kiadás 2016); *Rudolf Simek: Lexikon der germanischen Mythologie* (Kröners Taschenausgabe, Band 368). 3., völlig überarbeitete Auflage. Stuttgart, 2006. Az ó-norvég verses- és prózai eddákat tanulmányozó kutatók szerint Dagr (vagy Dag), a világos nappalt megszemélyesítő mitológiai alak. akinek anyja Nótt, az éjszaka, és apja Dellingr, akit a hajnal, a pirkadat istenének tartottak.

koszorúval övezve jelenítette meg a város stilizált címerét, a fő címerelemmel, a pajzsba foglalt városfallal.²⁷

A soproniak életében a 14. században fontos szerepet betöltő Dágiak, más néven Agendorferek Sopron legbefolyásosabb vezetőiként, a városbírói megbízatással felhatalmazva, feltehetően kezdeményezhették családi címerük egyszerűsített változatának a pajzs alakú pecsét fő eleme, a városfal melletti megjelenítését, esetleg csak mint a sarkokra helyezett növényi térkitöltő elemet. Az 1297. és 1303. évekből megmaradt pecsétlenyomatok tanúsítják, hogy a soproni vár és közössége bírjaként megtehetette ezt az akkor hatalmon lévő városbíró. Hogy 1297 előtt pontosabban mikor készülhetett ez a vár bíróját és közösségét jelképező (S/igillum/ IVDICIS ET CIVIUM CASTRI SVPRVNIENSIS) köriratú, az 1277 utáni időszakban használt pajzs alakú pecsételő, azt még nem lehet tudni. A korábbi pecsét pajzsának három sarkában jelent meg ugyanaz a három-három irányba hajló, áganként három-három leveles növényi térkitöltő kompozíció, amelynek ágait a pajzsra helyezett körfelirat helye miatt, nem lehetett szabályosan az Agendorfer címer ábrájával megegyező triszkelion irányokba hajlítani. A pajzs alakú pecsételő 1340. évi megújításánál csak a pajzstalp csúcsában maradt meg ez az Agendorfer címerre emlékeztető kompozíció, a felső két sarkon Jézus Krisztus és Szűz Mária mellképét jelenítette meg a vésnök.

Feltehető, hogy Dági / Agendorfer Márton (I) *comes*nek mint városbírónak még lehetősége volt a családi címeréhez hasonló térkitöltő elemnek a városi pajzs alakú pecsétjén való megtartására (1. kép 1–3). Emellett, mint a két soproni Boldogasszony-templom és ferences kolostor jótevője, építkezéseik segítője, feltehetően meghallgathatta a ferences kolostor superiorjának, vagy a várárok menti Boldogasszony templom plébánosának javaslatát is, patrónusuk, a menyben megkoronázott Mária és fia Jézus mellképének a városi pecséten. a pajzs fő helyein való megjelenítésére.

Sopron városvezetése realpolitikát folytatott a 14. század 40-es éveiben is, az I. Károly királyhoz benyújtott kérelem nyomán az új pajzs alakú pecsétnyomó készítésének engedélye mellett 1344-ben Nagy Lajostól Szent Margit napi évi vásár tartására is engedélyt kapott a város.²⁸

Összegzés

A tanulmányban megfogalmazott új hipotézis, hogy Sopron középkori pajzs alakú pecsétjén, és mai címerén, a pajzstalp csúcsában látható növényi motívum feltehetően egy ősi szimbólumból eredő, hármas szimmetriájú, triszkelionhoz hasonló ábra lehet, amelyet a vésnök kis módosítással tudott a pajzsba beszorítani. A háromágú, három-három leveles növényi motívum három irányba hajló ágai alapján ez az ábra az 1340 körüli években

²⁷ Rózsa György: Lackner Kristóf, a rézmetsző I. rész. Soproni Szemle 25. (1971), 194–207, 3. kép. Soproni látképe 1610 körül; Tóth Gergely: Az 1622. évi soproni címerbővítés. Előzmények, utóélet, szövegközlés és fordítás. 293. http://real.mtak.hu/31127/1/A_1622_evi_soproni_cimerbovites_Elozme.pdf (Letöltve: 2021. március 21.)

²⁸ Házi I/1, 77–78 és 82–83.

többször városbírói tisztséget elnyert Dági / Agendorfer család címerábrájának – esetleg térkitöltő elemként alkalmazott – adaptációja lehet.

A Dági, vagy más néven Agendorfer család beköltözésének korábbi, kézenfekvő magyarázatát nyugati kapcsolataik adhatják meg, címerpajzsuk színezése, címerük hármas szimmetriájú ábrája, amely címereken a Német-Római Birodalomban és a Szicíliai királyságában is megőrződött. Mint Mollay Károly, a német nyelvtörténet professzora 1961-ben rámutatott, a Dag névnek a német területeken, egészen Skandináviáig is felbukkannak korai névtörténeti és helynévi írott emlékei.

A család a korábbi ispáni „palota” és torony nagy telkét birtokolta a 14. században – Mollay Károly kimutatta, hogy őseik korábban a várnagyi és bírói tisztséget is betöltötték. Ezért gondolhatunk arra – és ez írásom lényege – hogy Márton (I) *comes*, városbírónak aktív szerepe lehetett az 1340. évi városi pajzs alakú pecsétnyomó tervezésében, a nemzeti jelképének is értelmezhető, háromágú babérágnak címerelemként, vagy esetleg csak térkitöltő ábraként való behelyezésében a pajzs alakú pecsétnyomó jelképei közé. Hasonlóképpen, mint a két soproni Boldogasszony templom (az egyikük a ferences kolostor) támogatója elősegíthette, hogy e templomok patrónusainak mellképeit, királyi engedéllyel megjeleníthették a város pajzs alakú pecsételőjén.²⁹ Ennek a – 681 éve Sopronban őrzött³⁰ – pajzs formájú réz pecsétnyomónak az ábrái, motívumai mutatják mai címerünk hiteles középkori előképét.³¹

---

²⁹ Gömöri János: *Castrum Supron*, 2002, 200., 649. jegyzete már említi az Agendorferek szerepét a pajzs alakú pecsétnyomó tervezésében.

³⁰ A pecsétnyomó a Magyar Nemzeti Levéltár Győr-Moson-Sopron Megye Soproni Levéltára birtokában van.

³¹ Ezúton köszönöm dolgozatom két lektorának, továbbá a szöveget gondozó főszerkesztőnek és technikai szerkesztőnek a felvázolt hipotézishez fűzött hasznos észrevételeket.